

Emnenr. 64.

Fylke: Sogn og Fjordane

Tilleggsspørsmålnr.:

Herad: Selje

Emne: Död og begravelse

Bygdelag: Stadlandet

Oppskr. av: Ole Kr. P. Fure,

Gard: Fure, (ytre og indre

(adresse): Drage Nordfjord

G.nr.(47) 48Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Dödsvarsler.

B. Min far har fortalt: (Far f.1848 död 1934)

I vinterfisket omkring 1854-56, kom en dag en båt fra Hoddevik på land på Indre Fure. Det var en 5-romsbåt med 6 mann, som hadde vært på sjöen, på vinterfiske, og som blev overrasket av storm fra nord, og så måtte holde av syd om Stadlandet. Hoddevik er ca. 2.5 km. over fjellet fra Fure.

En morgen, nogen dagg senere, kom en av bestefars tjenestepiker, inn i stuen i stor forskrekkelse og besvimte. Men för fikk de så meget ut av henne, at hun hadde sett de 6 mann fra Hoddevik, stå nede ved båten, (en avstand på ca. 20 meter). Bestefar ut for å snakke med dem, men så ingen. Når tjenestepiken kom til bevissthet i gjen, fortalte hun, at 5 av mennene var uten hode og bare en hadde hode. Hun sa hvem det var, hvad han het.

Dagen etter kom de 6 menn og rodde på sjöen, i stille roligt vejr. Båten var en såkaldt femkjeifing. De lastet båten med fisk og sank, bare en blev bjerget av en annen båt, som kom forbi, og det var samme mann som tjenestepiken hadde sett med hode på.

Far fortalte videre: Hans onkel lå syk år 1875. En av tjenerne kom en morgen inn å fortalte at han hadde sett et likfølge komme ned mellom stovehuset og låvehuset, fortsette ned i fjæren, (landingsplassen, stöden). Han blev syk men kom seg for i gjen. Nogen dage senere döde hans onkel, og da begravelsen skulle foregå, vilde sönnen at de skulle bære hans far inn i storstuen. For at de ikke skulle snu rundt kisten med liket, bar de den ut bakdören og ned mellom stovehuset og låvehuset. Da sa Drogen. "Dette likfølge har jeg sett för."

En gammel kone, Andrienne Fure, f. 1862, död 1957. har fortalt följende opplevelse.

Hun var tjenestegjente på Ytre Fure, (2 km. herfra: En kveld, omkring 1879. så hele huslyden, en hånd borte ved ovnen, som holdt et talglys, med levende flamme. Det stod i bordhöyde fra gulvet. Alle blev som rimeligt var forferdet, og da hosbonden reiste seg for å gå nermere, forsvant lyset. Dagen etter, sat to av tjenestepikerne i marken å gjette

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

kyr. Kyrne gikk opp i en bratt bakke, pikerne sat nedenfor. En av kyrne tråkket på en stein somrullet ned, å traf en av pikerne i hodet, så pannebenet blev innknust. Når de fikk hanne hjem, var det mørkt, og da de stod borte ved ovnen for å stelle med henne, å greiet håret, (hun var död), då holdt de tålglyset nøyaktigt på samme måte som det stod kvelden för.

Far fortalte ellers: At han hadde hört et bord som blev kastet ned, nede i naustet, i samme öyeblikk som en på nabogården döde, men om det hadde nogen forbindelse, turde han ikke si. (Naustet står så nær stuen, at man kan stå på stuetrappen, å sette seg på nausttaket.)

A Ellers har jeg ikke hört om varsler som jeg kan gjengi.

Da far og mor döde, hadde jeg som en anelseom når det vilde ske, men nogen forklaring kan jeg ikke gi, jeg så det bare liksom for meg. Ellers kjenner jeg ikke til noget av det som står i sp. 1-6. heller ikke 7-9.

- 10-11. Ikke akurat i dödsöyeblikket, men nogendage för, da man så döden nerme seg. Har ikke vært tilstede ved slik anledning.
12. De nermeste pårørende.
13. Ja, det forekommer nok av og til, at den döende sier hvordan de önsker det ene eller det annet. Det har også hendt, at folk har anskaffet sin likkiste, mange år för sin död. Min bestemors söster hadde sin likkiste stående i mange år. Död omkring 1910.
14. Der benyttes mange uttrykk: Han er död, hun er slokna, hun er somna, no har han fått fare. Han er "sloppen"no.
15. Som vanleg ser man når folk er döde. Er det der imot et hastigt dödsfall av f.eks. hjerteslag e.l. benytter man seg av mange midler for å forvise seg om vedk. er död. Der benyttes speil, lys, og hvad man i farten kan finne på,- temperaturmåling-, m.m.
16. Nei.
17. Man lukker öynene, vil de ikke holde seg igjen, så legges en mynt på öyeloket, ellers ikke.
18. Holdes ikke munne igjen, binder man en duk under kjeven og opp om hodet.
19. Den siste mannsalder Ca. 30-40 år, er det ikke vanlig å varsle naboer, men tidligere var det skikk at naboerne samlet seg å sang et salmevers, når de hadde ikløtt den döde likklærne, og "lagt den fram."
20. Den som i öyeblikket hadde best höve til å gå, blev sendt som bud.
21. Ukjent.
22. Man fjerner seng og klær, luftet ut, og var det i den varme årstid, hengte man hvite duker foran vinduer for å hindre sol og varme fra å trenge inn.
23. Snarest mulig. Man ikløtte likklæder, og la det
- (24) frem på et par bord (uhövlede fjæler), dersom man hadde kiste ferdig, blev det lagt i kiste med engang.
25. Nei.
26. Sjelden uttrykk her, har hört det, og må da betegne at liket ligger i sengen, mens de venter på lik=klær.

27. Sengehalmen blir som regel tilintetgjort på en eller annen måte, Brendt, kastet på sjöen, o.l.
28. Nei, kun klær som var blitt skjemt av den døde.
29. Som 27.
30. Snarest, helst för stivhet innträtte.
31. Nermeste pårørende, om ikke pleierske var til stede.
32. Nei.
33. Ja, alltid.
34. Nei, dette blev som regel gjort för de døde, men kunne forekomme også etterpå, men först i den senere tid.
- 35 ~~35~~ Ukjendt.
36. Ja, som regel
37. Nei.
38. Å klæ liket kalte man "å svöypé". Sveipe.
39. Sveip.
40. Kjenner"liklaken", Ca. 1.5 x 2.5 m. Det blev lagt på langst over den åpne likkiste. Derpå blev liket lagt i kisten, ifört likklær. Lakeket blev så brettet inn först på den eneside over liket så på den andre side. Det som var lenger endkisten blev så brettet inn först fotenden så over hodet, men först etter at der var lagt en duk over ansiktet.
41. Kunne vel i somme höve bli benyttet.
42. Nei.
43. Brudelin og brudesjorte kunne nok bli brukt av og til, men var död ventet hadde man likklær liggende ferdige, helst kjøpt - i den senere tid. Ellers blev de sydd etter døden.
44. Helst av lin, men i den senere tid serlig nogen år etter hundredårskiftet, nytttes en mellemtung av lin og papir.
45. Nei.
46. Alle lik blir ifört strömper, men sjelden eller aldrig sko.
47. Nei.
48. Nei.
49. Nei.
50. Svært sjelden.
51. For ca. 30 - 40 år siden.
52. Lik klær blir kjøpt ferdige og er av papir eller en mellemtung av lin og papir.
53. Ja. "Sveip," "Svöyp"
- 54-57. Ukjendt. Beröring av liket, kunne medföre likforgifting, så man brugte forsiktighet.
58. Som regel hadde man emne til likkiste liggende ferdig, men enkelte hadd også kisten ferdig. se sp. 13.
59. Kun spiker av jern, det jeg kjenner til, har ikke hört om trenagler, men det kan tenkes i meget gammel tid.
60. Ikke i de förste likkister jeg husker. Först omkring 1920, tok man til med stropper her, men dette kunne være i bruk andre steder. Her var kort vei å bære, og man brukte et taug omkring kisten, dette virket elastisk under beringen.

61. Tidlegare var det naboar, eller om ingen var snikkerkyndig av disse, en bygdesnikker, med hjelp av folk i bygda. Kisten blev bygget etter en egen model, (vedlagde mønster av fot- og hode-ende gir intrukk av.)
62. Kisten var för, sort, malt av linolje og "kim-rök, "kjönrök,"
63. For ca. 20 - 30 år siden. Den förste her på Fure som blev lagt i kjøpt kiste, var min mor, 1936.
64. Nei, kisten skulle være tett.
65. Hövelspon.
66. Fylt med hövelspon.
67. Kjøpt ferdig og hvitmalet.
- 68.-71. Ukjent her. Forekom ikke.
72. Det hendte at liket fik en blomst å holde i henderne. Ellers ikke.
73. Ukjent.
74. Det er vanlig brukt, at slekt og naboer som er i nærheten samles når liket legges i kisten. "Skal legges i kiste". Salmesang og andakt.
75. Nei; aldrig.
76. Som regel i dödsrommet. Etterpå kunne den bli flyttet til et mindre rom, om det på grunn av bevertning ved begravelsen var nødvendig å få dödsrommet ledigt. Dette (dödsrommet) blev så nedvasket
- 77.-81. Ingen ekstra pynting, för på begravelsesdagen.
82. Alltid slik, at man kunne bære kisten med fotenden först, uten nogen releg för transporten.
83. Loket blev som vanlig alltid lagt på, -löst. Duk ble alltid lagt over ansiktet.
84. En firkantet duk, som hörte med til svöpet.
85. Ansiktsduk.
86. Det hender nok, men sjelden för på begravelsesdagen. Da blir som regel loket löftet av, om det ikke har vært for varmt i veret. Om sommeren er det sjelden loket löftes av.
- 87-88. Har ingen gravkapell.
Sorg.
- 89.-97. Ukjente skikke for det meste. Man undgikk stöy og larm. Hadde man sorte klær, tok man disse på ved begravelsen. Det hendte at kvinner sydde seg sorte kjoler, når nær slektning döde.
98. Nei, ingen bestemt dag. Almindleg ukedagen etter dödsdagen eller en dag för eller etter, som det passet.
99. Begravelse. Der skal være begravelse. Han skal gravlegges på (dag).
100. Gravfølget samles i hjemmet til avdöde. Er det langt fra gjestgiveri, får følget mat, (frukost). Derpå samles man rundt kisten som står i et annet rom. Der synges en salme og en eller annen holder andakt, (er prest til stede taler han). Så synges en salme på ny.
For ca. 20 år siden sang man mens kisten ble båret ut. Nu synger man för den bæres ut. Er det trangt inne i huset og godt ver, fåregår høy tideligheten ute på tunet.
101. Om veret ikke har vært for varmt. se sp. 86.
- 102-113. Ukjent her.
114. Det er almindelig at presten er tilstede i hjemmet, om han har anledning dertil. Da distriktet er stort, er det ofte vanskelig å få tak i ham.

115. De siste 20 år.
 116. Som beskrevet i sp. 100.
 117-118. Ukjent, nu, men trolig for ca. 70-80 år siden.
 119-121. Ingen fast skikk.
 122. Liket skulle alltid bæres ut med fotenden først
 123-127. Ukjent her.
 128. Før var kvinner sjelden med i gravferd. Det hendte konen fulgte sin mann til graven. Grunnen til dette var helt at likfølget brukte båt, og det var begrenset, hvormange som kunne vere med. Andre steder var lang vei å gå, og travelt for kvinner. Liket blev da kjørt på vogn. Kvinnerne fulgte med et stykke på vei, og vendte så hjem, (der hvor landevei ble nyttet.)
 129. De fleste menn fulgte med til kirkegården.
 130. I 1920-30 årene, når motorbåten ble tatt i bruk, og likeledes bil på landeveiene
 131-134. Ikke vanlig, men forekommer.
 135. På begravellesdagen, Slekt, venner, bekjente, som vil vise den siste ære.
 136. Som regel heises flaget til tops etter jordfestelsen.
 137-142. Ukjent her.
 143-147. Ingen serskilt regel, eller skikk.
 148. Så langsomt at gående folk kunne følge med.
 149. Kjørte fortere men ingen kappkjøring.
 150. Ingen serskilt regel. Den som eiet hesten om det var leiet hest.
 151. Kjöreren gikk ved siden av vognen.
 152. Som regel ikke. Ved robåtferd, husker jeg at sangeren, (en lærer) sat på kisten, men årsaken var vel helst at det var trangt om sitteplass.
 153-155. Ukjent her.
 156-166. Ved fremkomst til kirkegården, blev kisten lötet av vognen (eller båret fra båten), av seks menn, (ingen regel hvem), og för, båret enten omkring kirken, eller inn i kirken. Omkring kirken med solen. Enkelte gange bare satt på kirke-trappen. Altid under sang.
 Nu blir den båret inn i kirken, og presten holder liktalen der.
 Etterpå blir den båret til graven under klokkeringning, som vedvarer til kisten er senket i graven. Så synges et vers (salmevers) derpå selve jordpåkastelsen, og nytt salmevers, og det hele er over. Graveren kaster i gjen graven.
 For ca. 20 år siden, måtte gravfølget selv kaste opp graven, mens kisten stod på kirketrappen eller inne i kirken. Da sang mann mens en bar kisten til graven, senket den under klokkeringning, og sand för gjenkastelsen og etterpå når man var ferdige. Jordpåkastelse foregikk da en preikesöndag senere.
 167. Fast graver blev tilsatt for ca. 10 år siden, men siden 40årene blev der leiet graver privat.
 168-171. Se ovenfor.
 172. ?
 173. Man satte alltid et merke, trestikke, e.l. for å markere nöyaktig kisten, for senere å plassere "gravskrift" gravsten, på rette sted.

- 174-75. Det kunne være så forskjelligt, etter som en bodde nær kirkegården, eller var lagt fra. Desverre viser det seg, at gravene blir altforlite stelt.
- 176-79. Ukjent. Et par stykker jeg kjenner til, fikk vanlig begravelse. De tok livet ved nervesamenbrud, og blev betraktet som död ved vanlig sykdom. Det vilde også være urett å såre de pårørende med serskikker.
- 180. Et udöpt barn ble begravet på vanlig måte uten store sermonier.
- 181. Det skal ha forekommet, at slike lik er funnet i kirkegårdsmuren. Antar de ble begravdi all stilhet ett eller annet sted.
- Gravöl.
- 182. Har hört at eldre begravelser, er blitt kalt gravöl. "I gravölet til ..den eller den. Det menes da: " I begravelsen til... den eller den. Ellers er gravöl, helt gått ut av ordbruk.
- 183-89. De nærmeste slektninger bad til begravelsen. Andre skikker er ukjendte.
- 190. Gravölet (begravelsen) varte 1 dag.
- 191. Frokost, Middag og kaffe etterpå med bröd smör og pålegg. Enkelte steder bare frokost og middag.
- 192. Ukjent.
- 193-200. Ingen forskjjel, og ingen ekstra arbeidsstans og ingen medbringen av mat .
- 201. Har ikkje kjendtskap til nogen overgang.
- 202. Her var og er ingen avholdsfolk, men har ikke kjentskap til at der har vært brukt alkohol ved nogen begravelse. Min far brygget maltöl, og jeg selv har brygget maltöl for omlag 30 år siden. Og andre har brygget öl. men har som sakt, ikke kjentskap til at öl ellet andre drikke er blitt nydt ved begravelser.
- (203)
- 204. Kan ikke si det slik.
- 205. Fra 1920 årene begyndte folk å legge krans på kisten. Dette har tatt til slik at nu kan ingen gå i gravlag uten å ha med krans
- 206. Til å begynde med blev kransene laget hjemme.
- 207. Ja, serlig av nære pårørende.
- 208. De fleste kranser følger kisten i graven.
- 209. Tre-fire kranser blir lagt opp på graven.
- 210. Stort sett som för. Ingen nyter alkohol, det jeg kjenner til.
- 211. I stor utstrekning får gravfølget middag på hotel eller bevertningssted, men mange holder på den gamle skikk, med bevertning i hjemmet. Dette brukes her og de nærmeste gårder, om der er husrom og folk til arbeidet.
- 212. Avertere dödsfall i aviser, begyndte folk med de aller siste 10 - 15 år. Men det er ikke alle som averterer.

13545

Van der

13545

Om sis

Deffe

te au dessus benzylid 1941

0 + 0

te au dessu beryllid 1941

r fatendur

nat. stirrelse

31.5 cm

50 cm

21 cm

39 cm

31.5 cm

50 cm

21 cm

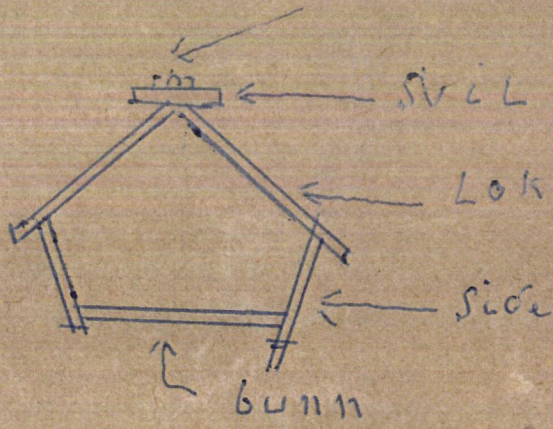
39 cm

38 cm

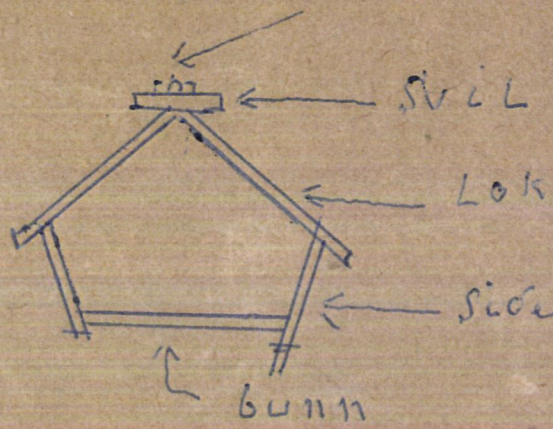
22361

37 cm

ET KOMS ca 30 cm long
15 " brace

39 cm

ET KORS ca 30 cm lång
15 - bred

Mål av node-ender